

Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2012/13

Verslag van slaapplaatstellingen

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2013/18

Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2012/13

Verslag van slaapplaatstellingen

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2013/18
Dit rapport is samengesteld in opdracht
van Team Invasieve Exoten van de
Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit

Colofon

Wijze van citeren: Klaassen O. 2013. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2012/13. Verslag van slaapplaatstellingen. Sovon-rapport 2013/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Lay out: Peter Eekelder

Foto's omslag: Roely Bos, Roelant Jonker en Garry Bakker

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

© 2013 Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN 2212-5027

Inhoud

Samenvatting	4
Dankwoord	4
1. Inleiding	5
2. Kader	6
3. Methode en waarneemomstandigheden	7
4. Foutendiscussie	8
5. Resultaten	9
6. Discussie	12
7. Grote Alexanderparkiet	14
Literatuur	17

Samenvatting

In de winter van 2012/13 werden drie landelijke simultaantellingen van Halsbandparkieten uitgevoerd. Twee telweekenden waren vooraf vastgelegd (22/23 december 2012 en 19/20 januari 2013) en een reservedatum van 2/3 februari 2013 werd ook benut. De tellingen waren een vervolg op eerder uitgevoerde landelijke tellingen in 2004/05, 2009/10, 2010/11 en 2011/12. Alle bekende slaappleaatsen zijn gecontroleerd en geteld en in steden waar slaappleaatsen werden vermoed werd gericht gezocht naar nieuwe slaappleaatsen. Er is veel ruchtbaarheid gegeven aan de tellingen om de kans te vergroten dat nog niet bekende slaappleaatsen aan het licht zouden komen.

Maximaal werden 10.670 exemplaren geteld, tijdens de telling op 23 december 2012. De tellingen in januari en februari 2013 leverden lagere aantallen op (7746 ex. resp. 6730 ex). Het seizoensmaximum betekent een afname van 8% ten opzichte van een jaar eerder. Met name in de traditionele kerngebieden werden minder Halsbandparkieten geteld: Amsterdam (-28%) en Den Haag (-13%). De afname in Den Haag wordt gecompenseerd door een toename in Rotterdam. Met deze buurstad vindt hoogstwaarschijnlijk uitwisseling plaats. In alle overige steden en dorpen namen de aantallen juist toe, alleen in Haarlem bleven ze stabiel. Het was het eerste seizoen dat Halsbandparkieten in Leiderdorp bleven overnachten. Opmerkelijke fenomeen in 2012/13 was dat de Halsbandparkieten minder honkvast waren dan in eerdere jaren en bovendien meer verspreid sliepen over meer en kleinere slaappleaatsen. Grote Alexanderparkieten werden alleen in Amsterdam vastgesteld. De 59 exemplaren tijdens een speciaal aan deze soort gewijde telling op 27 januari 2013 betekende een afname van 9% ten opzichte van een jaar eerder.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de tellers. Het gaat om de volgende personen:

Amsterdam (Plesmanlaan): Jan van Blanken, Teun van Dijk, Paul Tak en Lothar Valentijn, Maurice Baccera, (Buiksloterweg): Tim van Nus en Ruud Vlek, (Oosterpark): Frank van Groen, Jip van Binsbergen, (Amstelkade/Jozef Israëlskade): Frank van Groen, (Bijlmerpark): Jan Brandenburg, (Gaasperpark): Jan Brandenburg, (Frederiksplein): Roely Bos, (Hortusplantsoen): Frank van Groen, (Weteringschans): Frank van Groen, (Vondelpark): (Stadhouderskade): Frank van Groen, (Zaanstad): Eldert Groenewoud Aalsmeer (Hornmeer): John van der Woude Purmerend (Purmer/Zuid): Kerstin Monsanto, Maarten Hotting
Den Haag (Hofvijver): Roelant Jonker, Grace Innemee, Carolien van der Graaf, Wouter Moerland, Rinse van der Vliet, Olaf Klaassen, (Pletterijkade): Carolien van der Graaf, (Houtzagerssingel): Carolien van der Graaf
Haarlem (Boerhaavelaan): Johan Stuart, Andrea Bloem, Mark Hessels, Ed Hoek, (Kennemerbrug): Johan Stuart, (Zomervaart): Johan Stuart, Andrea Bloem, Marco van Wieringen
Rotterdam (Overschie): Niels de Zwarte, Sander Elzerman, André de Baerdemaeker
Utrecht (Geuzenplantsoen): Mark Grutters, (Zamenhofdreef): Dolf Ruesink
Maarssebroek (Maarssebroeksedijk): Mark Grutters
Leiderdorp (Vogelbuurt): Bert Regensburg

De coördinatoren ter plaatse zorgden er voor dat op de teldatum iedereen op de juiste plek aanwezig was: André de Baerdemaeker (Rotterdam), Johan Stuart (Haarlem), Roelant Jonker (Den Haag), Frank van Groen, Ruud Vlek en Tim van Nus (Amsterdam) en Mark Grutters (Utrecht). Vanuit het Team Invasieve Exoten (TIE) is het project begeleid door Wiebe Lammers. De laatste wordt tevens bedankt voor zijn commentaar op de conceptversie van het rapport.

1. Inleiding

Sinds zijn vestiging als broedvogel in de jaren zeventig is het de Halsbandparkiet *Psittacula krameri* in Nederland voor de wind gegaan. Uit de aanvankelijk lage aantallen, voortgekomen uit losgelaten of ontsnapte kooivogels, is inmiddels een populatie gegroeid die indrukwekkende vormen heeft aangenomen en voor het nodige spektakel zorgt; ieder die de vogels wel eens in actie heeft gezien bij een van de grotere slaapplaatsen kan dat beamen!

De groeiende aantallen zorgen voor plezier bij sommige stadsbewoners en vogelaars, maar vormen voor anderen ook enige aanleiding tot zorg in verband met overlast en concurrentie met inheemse soorten (o.a. Strubbe 2009, van Kleunen *et al.* 2010). Dit vormde in 2010 aanleiding tot het opzetten van een slaaplaatstelling die simultaan in het weekend van 9/10 januari in heel Nederland werd uitgevoerd (Klaassen & Hustings 2010). De telling ging in de daarop volgende winters van 2010/11 en 2011/12 op

herhaling (Klaassen 2011, Klaassen & van Kleunen 2012). In de winter van 2012/13 werd de telling voor het vierde opeenvolgende seizoen georganiseerd, en voor het tweede jaar op rij met een opgehoogde telfrequentie naar twee tellingen. Nieuw in 2012/13 is een extra tellingen speciaal gewijd aan de Grote Alexanderparkiet. Dit was een van de aanbevelingen uit de rapportage over 2011/12 (Klaassen & van Kleunen 2012). Hieronder wordt verslag gedaan van de telling. Achtereenvolgens komen aan bod het kader waarbinnen de telling plaatsvond (hoofdstuk 2), organisatie en uitvoering (3), methodologische kanttekeningen (4), resultaten (5) en een bespreking daarvan (6). De Halsbandparkiet staat centraal. De Grote Alexanderparkiet *Psittacula eupatria*, een aan de Halsbandparkiet verwante soort die in sommige steden ook gebruik maakt van de slaapplaatsen van Halsbandparkieten, komt apart aan bod (7).

Slaapplaats van Halsbandparkieten, Buiksloterweg Amsterdam, 19 januari 2013 (Tim van Nus)

2. Kader

Hoe tellen

Het in kaart brengen van Halsbandparkieten is geen eenvoudige klus. De vogels houden zich overdag in groepjes op in stedelijk gebied, dat per definitie lastig te overzien is. Veelvuldige verplaatsingen reduceren de telbaarheid nog verder. De vogels gebruiken 's nachts gemeenschappelijke slaappleaatsen, die voor hen dermate belangrijk zijn dat ze bereid zijn om afstanden van enkele tientallen kilometers te overbruggen. Het is op deze slaappleaatsen dat de aantallen relatief eenvoudig vastgesteld kunnen worden. Er zijn meer methodes om Halsbandparkieten te monitoren, afhankelijk van de gewenste informatie (populatieomvang, aantalsontwikkeling, verspreiding). Voor een overzicht van alle monitoringmethodes, waarbij ook adviezen worden geformuleerd, wordt verwezen naar Klaassen & van Kleunen 2012.

Meetnet Slaappleaatsen

Slaappleaatsen van vogels kregen in Nederland tot voor kort betrekkelijk weinig aandacht, met enkele notoire uitzonderingen van soms al vele decennia eerder, zoals het landelijk onderzoek naar slaappleaatsen van de Regenwulp (overzicht in Van den Bremer *et al.* 2008). Een landelijk systeem van

slaappleaatsstellingen ontbrak tot voor kort. Inmiddels is er met ingang van 2009/10 een Meetnet Slaappleaatsen in het leven geroepen, in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur (Klaassen 2009). Dit meetnet staat onder coördinatie van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Het richt zich in het bijzonder op Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen op grond van hun functie als slaappleaats. Het gaat hierbij om 19 soorten. Het in kaart brengen en tellen van slaappleaatsen van andere soorten en/of in andere gebieden wordt nadrukkelijk gestimuleerd. In de huidige opzet liften jaarlijks enkele niet Natura 2000-soorten mee. De telling van Halsbandparkieten is daar een voorbeeld van.

Waarom Halsbandparkiet

Dat de Halsbandparkiet extra in de belangstelling staat, vloeit voort uit een informatiebehoefte vanuit het Team Invasieve Exoten (TIE) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Exoten, waartoe de Halsbandparkiet behoort, kunnen immers schade veroorzaken, zeker indien de aantallen sterk blijven toenemen. Een juiste informatie over aantallen en verspreiding is noodzakelijk om de omvang van dit potentiële probleem te kunnen beoordelen.

Uitwerpselen onder slaappleaats van Halsbandparkieten, Buiksloterweg Amsterdam, 19 januari 2013 (Tim van Nus)

3. Methode en waarneemomstandigheden

Vorbereiding

Met de opgedane kennis van de reeds uitgevoerde tellingen, in combinatie met waarnemingsites zoals www.waarneming.nl, is vrij goed bekend waar zich Halsbandparkieten in Nederland bevinden. Het zwaartepunt van de verspreiding is beperkt tot de Randstad, meer in het bijzonder de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Haarlem. In iedere stad zijn een of meer coördinatoren die de organisatie ter plaatse verzorgen en dit ook in 2012/13 voor hun rekening namen (zie Dankwoord). De telweekenden waren 22/23 december 2012 en 19/20 januari 2013. Een reservedatum van 2/3 februari 2013 is ook benut. Speciaal voor Grote Alexanderparkiet was er nog een telling op 25/26 januari 2013 (alleen Amsterdam). In de week voorafgaand aan de tellingen werd aangemoedigd de slaapplaatsen te controleren op de aanwezigheid van Halsbandparkieten. Met name in Amsterdam is dat geen overbodige luxe, omdat bestaande slaapplaatsen in die stad soms ingeruild blijken te zijn voor nieuwe slaapplaatsen in de omgeving (van Groen 2012). Nieuwe slaapplaatsen kunnen worden gevonden door overvliegende of voorverzamelende groepjes parkieten aan het einde van de dag te volgen. De tellingen werden landelijk aangekondigd via berichten op de website van Sovon en Sovon-Nieuws en regionaal via AVN (Amsterdams Vogel Net). Voor aanvang van de tellingen werd ook op Facebook berichten geplaatst wat de nodige reacties opleverde. In de berichtgeving over de telling werden de reeds bekende locaties genoemd om op die manier mensen te stimuleren nieuwe locaties te zoeken of door te geven.

Telinstructies

De telling moest minstens een half uur voor zonsopgang beginnen en volgehouden worden zolang de lichtomstandigheden dat toelieten en er gedurende vijf minuten geen Halsbandparkieten meer werden waargenomen. De aanvliegende vogels werden per groep zo exact mogelijk genoteerd, met vermelding van het tijdstip. Tellers dienden alert te zijn op van de slaapplaats weer opvliegende vogels, en hier ook apart melding van te maken. Bij slaapplaatsen waar de lichtomstandigheden (licht van lantaarnpalen) dat toelieten werd aangeraden aansluitend nog een telling van in de (kale loof-) bomen zittende vogels uit te voeren. Tevens is er op gewezen hoe de aanwezigheid van Grote Alexanderparkieten het beste zou kunnen worden opgemerkt. De verschillende tellers rond één slaapplaats werd aanbevolen om meteen

na de telling bijeen te komen om twijfelgevallen te bespreken.

Weersomstandigheden

De winter was vrij koud met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 2,9 °C tegen een langjarig gemiddelde van 3,4 °C, maar de verschillen waren groot.

De eerste helft van december lag de temperatuur meestal beneden het langjarig gemiddelde, de tweede helft van de maand verliep juist zeer zacht. De laatste decade van december was samen met de laatste decade van 1988 zelfs de zachtste sinds het begin van de metingen in 1901. Uiteindelijk was december in haar geheel zacht met een gemiddelde maandtemperatuur van 5,0 °C tegen 3,7 °C normaal. In januari hield het zachte weer aanvankelijk aan. Op 10 januari begon een lange vorstperiode. Enkele dagen later kwam het kwik in De Bilt overdag niet meer boven nul. 14 januari was de eerste ijsdag in een reeks van in totaal twaalf ijsdagen. Behalve deze twaalf, kamen er deze winter geen ijsdagen voor. Het normale aantal ijsdagen bedraagt in De Bilt zeven. Op 27 januari viel de dooi in. De laatste dagen van de maand verliepen ronduit zacht. De hoogste temperatuur van de winter werd 30 januari geregistreerd in Eindhoven: 13,9 °C. Januari in haar geheel was een koude maand met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 2,0 °C tegen 3,1 °C normaal. Ook februari was een koude maand met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 1,7 °C tegen 3,3 °C normaal. De maand begon echter waar januari was geëindigd: met zacht weer. Vanaf 6 februari lag de temperatuur op de meeste dagen beneden normaal.

Tijdens de telling op 22/23 december was het ongeveer 10°C en licht regenachtig, maar de tellers hadden niet de indruk dat dit de telling negatief heeft beïnvloed. Tijdens de telling op 19/20 januari was het droog, maar koud (-5 °C) en met een snijvende oostenwind. Het waren geen gunstige omstandigheden, dat gold zowel voor de waarnemer als voor de parkieten. Tijdens de telling op 27 januari was het de temperatuur net weer boven nul. Het waren gunstige telomstandigheden, vergelijkbaar met de laatste telling een week later op 2/3 februari.

4. Foutendiscussie

Volledigheid

Ook voor de winter 2012/13 geldt dat het niet aannemelijk is dat er belangrijke gemeenschappelijke slaappleaatsen buiten de Randstad aanwezig zijn (slechts enkele meldingen van individuen kwamen uit Noord-Brabant, Flevoland en Drenthe, bron: Waarneming.nl). Halsbandparkieten worden buiten de geijkte gebieden in de Randstad nog steeds als 'bijzonder' gezien, wat de kans op het doorgeven van waarnemingen groot maakt. In Alphen aan de Rijn en Nieuwegein, steden waar overdag Halsbandparkieten verblijven, is speciaal gekeken of er vogels bleven overnachten. In beide steden werden geen gemeenschappelijke slaappleaatsen gevonden. In Nieuwegein werd waargenomen dat de vogels 's avonds richting Utrecht vlogen. Ook voor Grote Alexanderparkieten geldt dat het niet aannemelijk is dat er belangrijke gemeenschappelijke slaappleaatsen gemist worden, al is het lastiger te beoordelen. Deze soort lijkt sterk op de Halsbandparkiet en het vergt oefening ze te herkennen, zeker als ze in gemengde groepen met Halsbandparkieten verblijven. Tot dusver zijn alleen in Amsterdam en Haarlem populaties aanwezig, en deze winter zelfs uitsluitend in Amsterdam. Deze soort kwam tot nu toe met wisselend succes uit de verf tijdens de twee simultaantellingen, zodat een speciale aan de Grote Alexanderparkiet gewijde telling is georganiseerd. Losse, aanvullende (slaappleaats)tellingen worden gebruikt om betere seizoenstotalen te kunnen reconstrueren. Elders in Nederland zijn in de winter van 2012/13 opvallend weinig meldingen gedaan van Grote Alexanderparkieten, met naast Amsterdam alleen een exemplaar op Texel (bron: Waarneming.nl).

Binnen de Randstad zijn de meeste slaappleaatsen van Halsbandparkieten jaarlijks in gebruik. Slaappleaatsen uit het verleden worden tijdens de tellingen gecheckt op aanwezige parkieten. Voor Rotterdam geldt dat met de slaappleaats in Overschie de hele stad wordt geteld tijdens de tellingen; ook vogels van Rotterdam-Zuid maken gebruik van deze slaappleaats in Noord (de Baerdemaeker 2011). Het is wel de vraag hoe lang dit nog opgaat. In deze regio worden Halsbandparkieten steeds oostelijker (richting Breda) gezien. Voor de regio's Amsterdam en Den Haag geldt dat niet kan worden uitgesloten dat zich nog ergens een onontdekte slaappleaats bevindt (F. van Groen, R. Vlek en R. Jonker). Overigens is het soms mogelijk dat naderhand slaappleaatsen aan het licht komen waarmee aantallen met terugwerkende kracht gereconstrueerd kunnen worden. Dit was tijdens seizoen 2011/12 het geval met een slaappleaats in Purmerend, waar een seizoen eerder ook al vogels bleken te overnachten. Die aantallen zijn toegevoegd aan de totalen over 2010/11.

Aanvliegende vogels of boomzitters

Gewoonlijk is het bij slaappleaatsstellingen de beste optie om de aanvliegende vogels te tellen. In de instructie aan tellers werd dan ook aangegeven om (in ieder geval) aanvliegende vogels te tellen. Op sommige slaappleaatsen is het beter om de reeds zittende vogels te tellen. Dat levert hier betrouwbaarder resultaten op dan het onderscheppen van aanvliegende vogels (zie onder hoofdstuk 6). Voorwaarde is echter, dat de slaappleaats goed doorzicht kent en voldoende verlicht wordt.

5. Resultaten

In tabel 1 zijn de resultaten opgenomen van de tellingen van de winter van 2012/13. Het hoogste aantal simultaan getelde vogels werd tijdens de eerste telling in december behaald: 10.670. De twee latere tellingen in januari en februari resulteerden in respectievelijk 7746 en 6730 vogels. In Amsterdam werd nog een extra telling uitgevoerd op 27 januari,

speciaal gericht op Grote Alexanderparkieten waarbij ook de Halsbandparkieten zijn geteld.

De volgende locaties werden gecontroleerd op de aanwezigheid van slapende Halsbandparkieten maar bleken slechts als voorverzamelplaats in gebruik: Gaasperpark, Frankendael (Amsterdam), Kenne-

Tabel 1. Aantallen Halsbandparkieten per slaapplaats en gesommeerd per stad tijdens drie simultaan georganiseerde tellingen tussen 23 december 2012 en 3 februari 2013. In Amsterdam is tevens een telling uitgevoerd op 27 januari 2013.

Stad	Slaapplaats	23-dec-12	20-jan-13	27-jan-13	3-feb-13
Amsterdam	Buiksloterweg	750	823	700	37
	Plesmanlaan	775	940	463	484
	Bijlmerpark	567	185	236	394
	Amstelkade e.o.	460	415	380	385
	Oosterpark	775	480	630	665
	Gaasperpark	0	0	0	0
	Hortusplantsoen	250	45	80	0
	Frederiksplein	230	0	0	0
	Weteringschans		140	?	0
	Vondelpark				270
	Stadhouderskade				28
		3807	3028	2489	2263
Den Haag	Hofvijver	3026	1612		1009
	Houtzagerssingel		409		460
	Pletterijkade	910	718		810
		3936	2739		2279
Rotterdam	Overschie	1648	1390		1480
	Hoogvliet	0	0		0
		1648	1390		1480
Haarlem	Boerhaavelaan	404	53		0
	Kennemerbrug	0	0		0
	Zomervaart				270
		404	53		270
Aalsmeer	Hornmeer	370	175		250
Maarssenbroek	Maarssenbroeksedijk	0	0		0
Purmerend	Purmer Zuid	132	131		107
Utrecht	Geuzenplantsoen	310	71		0
Utrecht	Zamenhofdreef		58		0
Leiderdorp	Vogelbuurt	63	101		81
overig NL		875	536		438
Totaal		10670	7746		6730
Aantal bezette slaapplaatsen		(15)	(17)		(15)

merbrug (Haarlem), Hoogvliet (Rotterdam), Maarsenbroeksedijk (Maarssebroek).

Den Haag had landelijk gezien met 37% de meeste parkieten, op de voet gevolgd door Amsterdam (36%), en daarna Rotterdam (15%), Haarlem (4%) en Utrecht (3%). Buiten deze grote steden werden nog slaappleaatsen gebruikt in Purmerend, Maarssebroek, Leiderdorp en Aalsmeer. Deze slaappleaatsen droegen samen 5% bij aan het totaal.

Er waren maar liefst negen nieuwe slaappleaatslocaties ten opzichte van een seizoen eerder: Hortusplantsoen, Frederiksplein, Weteringschans, Vondelpark en Stadhouderskade (allen Amsterdam), Houtzagerssingel (Den Haag), Zomervaart (Haarlem) en Geuzenplantsoen en Zamenhofdreef (Utrecht). Met name het hoge aantal nieuwe locaties in Amsterdam springt in het oog. Dit komt overeen met een fenomeen dat door praktisch alle Amsterdamse waarnemers werd opgemerkt: de vogels sliepen deze winter veel meer verspreid over kleine slaappleaatsen.

De getelde aantallen namen af gedurende de winter, zowel in Amsterdam als in de rest van Nederland. Zo

liep in Amsterdam het aantal af van 3807 ex. in december naar 2263 ex. in februari (-41%), maar ook in de rest van Nederland liepen de aantallen fors terug tussen december en februari (-34%).

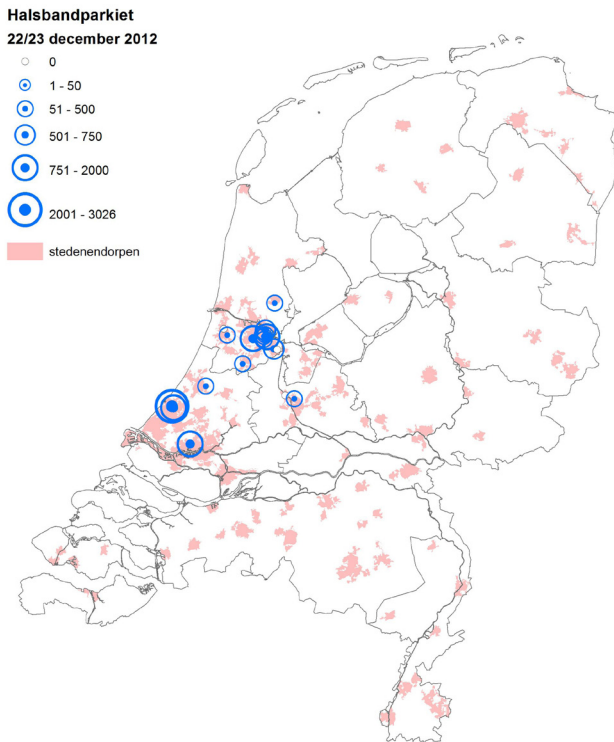
Als naar de karakterisering van de slaappleaatsen wordt gekeken zijn bomenrijen nog steeds favoriet, de helft van alle 24 slaappleaatsen bevond zich in een bomenrij (tabel 2).

Op vijf locaties werd in een solitaire boom geslapen, en in zeven locaties in een boomgroepje, waarvan twee op een eiland. Het aantal slaapbomen relateert met het aantal slapende vogels en bestaat meestal uit enkele bomen. Er is geen sterk overheersende boomsoort, maar iep (6x), plataan (5x), populier (4x) en kastanje (3x) worden het meest genoemd. De overige boomsoorten worden 1-2 keer genoemd. Opvallend is dat alle soorten bladverliezend zijn.

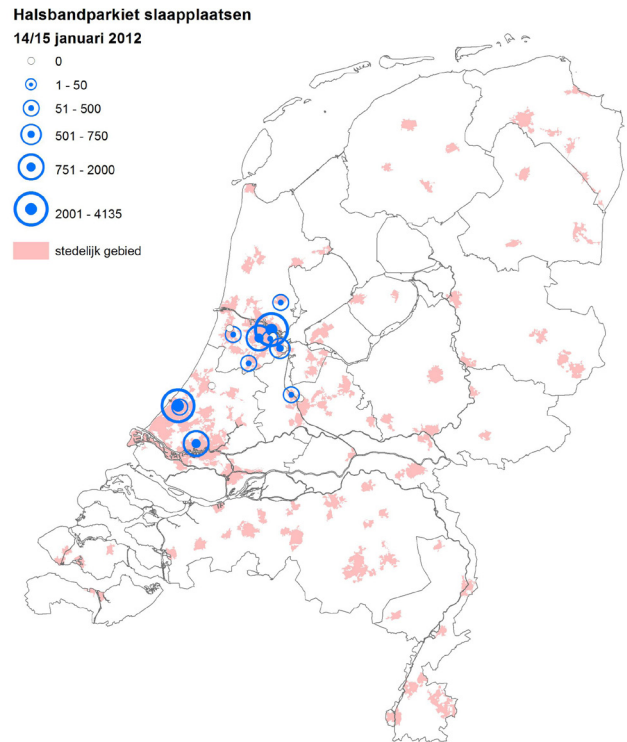
De ruimtelijke verspreiding (waarbij de december-telling is gebruikt) is weergegeven in figuur 1. De situatie in eerdere jaren is eveneens weergegeven (figuur 2 t/m 4).

Tabel 2. Typering per slaappleaats door middel van beschrijving, boomsoort en aantal bezette bomen.

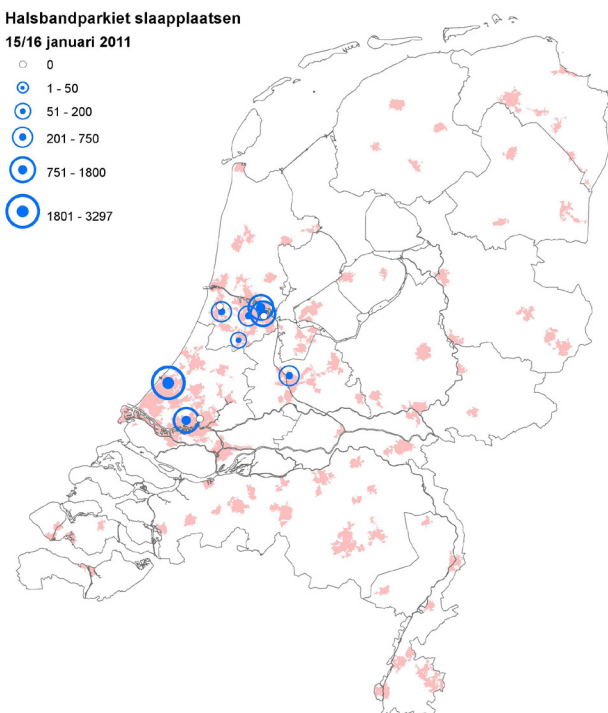
Stad	Slaappleaats	Beschrijving	Boomsoort	Aantal bomen
Amsterdam	Buiksloterweg	Bomenrij	Hollandse iep, Es	15-35
Amsterdam	Plesmanlaan	Bomenrij	Plataan	5
Amsterdam	Bijlmerpark	Bomenrij	Hollandse iep	4
Amsterdam	Amstelkade e.o.	Bomenrij	It. Populier, Zomereik, Hollandse iep	5-10
Amsterdam	Oosterpark	Solitaire boom	Plataan	2
Amsterdam	Gaasperpark	Groepje bomen	Plataan	3
Amsterdam	Hortusplantsoen	Groepje bomen	Loofboom	2-5
Amsterdam	Frederiksplein	Groepje bomen	iep	3
Amsterdam	Weteringschans	Solitaire boom	Loofboom	1
Amsterdam	Vondelpark	Solitaire boom	Paardekastanje	1
Amsterdam	Stadhouderskade	Bomenrij	iep	1
Den Haag	Hofvijver	Bomen op eiland	Diverse loofbomen	5-10
Den Haag	Houtzagerssingel	Bomenrij	Loofboom	4
Den Haag	Pletterijkade	Bomenrij	Paardekastanje	2
Rotterdam	Overschie	Bomenrij	Linde, Moerascypres, kastanje, wilg, It. Populier	5-10
Haarlem	Boerhaavelaan	Bomenrij	Populier	3
Haarlem	Kennemerbrug	Solitaire boom	Populier	2
Haarlem	Zomervaart	Groepje bomen	Els	2-5
Aalsmeer	Hornmeer	Groepje bomen	Loofboom	2
Maarssebroek	Maarssebroeksedijk	Bomenrij	Plataan, eik	3
Purmerend	Purmer Zuid	Bomen op eiland	Hollandse iep	12
Utrecht	Geuzenplantsoen	Bomenrij	Haagbeuk, plataan, berk	4-5
Utrecht	Zamenhofdreef	Bomenrij	Diverse loofbomen	2
Leiderdorp	Vogelbuurt	Solitaire boom	Wilg	1

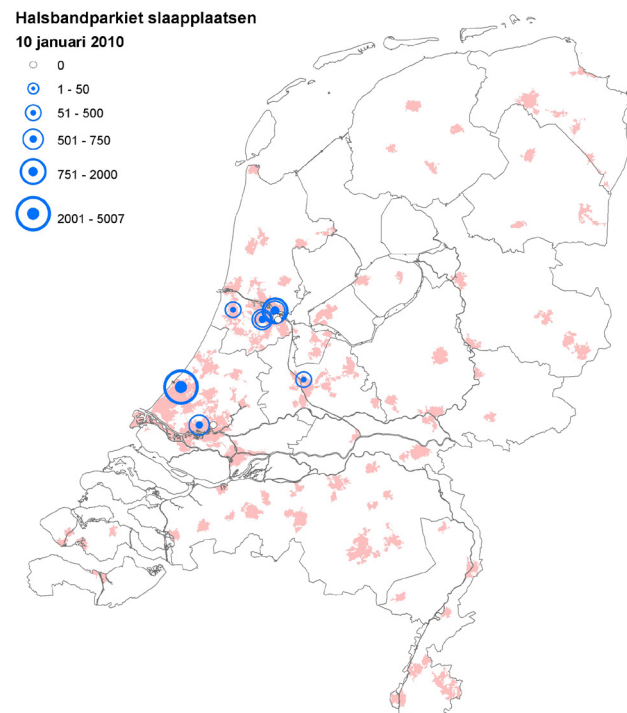
Figuur1. Ligging en grootte van slaappleatsen van Halsbandparkieten op 22-23 december 2013

Figuur2. Ligging en grootte van slaappleatsen van Halsbandparkieten op 14-15 januari 2012

Figuur 3. Ligging en grootte van slaappleatsen van Halsbandparkieten op 15-16 januari 2011

Figuur 4. Ligging en grootte van slaappleatsen van Halsbandparkieten op 9-10 januari 2010

6. Discussie

Vergelijking met eerdere tellingen

In tabel 3 zijn de maxima per seizoen weergegeven, zoals verzameld tijdens de landelijke simultaantellingen en uitgesplitst per stad.

De eerste landelijke simultaantelling op slaappleatsen van Halsbandparkieten vond plaats op 12 november 2004 (van Diek 2005). Er werden toen 5409 exemplaren geteld. Vijf jaar later, in januari 2010, werden in totaal 9802 Halsbandparkieten geteld, en weer twee jaar later, in 2011/12, werd de grens van 10.000 vogels gepasseerd (11.657). Vrijwel elk jaar is er enige discussie over de compleetheid van de tellingen en bestaat het vermoeden dat er vogel gemist worden. Reconstructies op basis van tellingen buiten de simultane telperiodes lijken er op te wijzen dat ook in 2009/10 en 2010/11 al ruim 10.000 vogels aanwezig waren (Klaassen & van Kleunen 2012). De 10.670 Halsbandparkieten in 2012/13 zijn in lijn met deze aantallen maar een afname van 8 % ten opzichte van de 11.657 in 2011/12.

Als we de situatie per stad bekijken, is het opvallend dat het kerngebied Amsterdam substantieel lagere aantallen had ten opzichte van een jaar eerder (28%). In iets mindere mate gaat dit ook op voor het andere kerngebied Den Haag (13%). In de overige steden is juist een toename zichtbaar (Maarssenbroek en Utrecht beschouwen we als dezelfde slaappleats), met uitzondering van Haarlem, waar de aantallen al vier jaar op rij stabiel zijn. Een voor de hand liggende interpretatie is dat

vanuit de twee kerngebieden uitstroom plaatsvindt naar de omgeving. Echter, de ontbrekende aantallen in Amsterdam (+/- 1500 ex.) werden slechts deels teruggevonden in de omringende steden. Gezien het weinige honkvaste gedrag van de parkieten in Amsterdam (zie verderop) bestaat het vermoeden dat een of meer slaappleatsen zijn gemist. De al eerder veronderstelde uitwisseling tussen vogels van Rotterdam en Den Haag werd wederom bevestigd. Opgeteld komen de aantallen van deze twee steden zelfs vrijwel exact overeen met een jaar eerder (5584 om 5585) en liggen in lijn met de aantallen in eerdere jaren: 5106 (2010/11) en 5547 (2009/10). Dit suggereert dat in deze regio de aantallen vrij stabiel zijn. Toch moet in Rotterdam rekening worden gehouden met een scenario zoals rond Amsterdam, waar de vogels in de regio Purmerend daar sinds een paar jaar blijven overnachten. Rond Rotterdam is dit te verwachten in de regio Dordrecht. In de regio ten noorden van Den Haag werd dit seizoen voor het eerst structureel overnacht in Leiderdorp, waar in de periode ten tijde van de tellingen (22 december 2012 t/m 3 februari 2013) gemiddeld 75 ex. en maximaal 101 ex. (19 januari 2013) Halsbandparkieten bleven slapen (B. Regensburg). Tot voor kort vlogen deze vogels nog naar Den Haag (de 60 ex. in 2004/05 waren zeer waarschijnlijk voorverzamelende vogels voor Den Haag). Opvallend is dat begin december het aantal slapende Halsbandparkiet in Leiderdorp nog veel hoger lag (b.v. 740 ex. op 6 december 2012, B. Regensburg). Ook na afloop van de wintertel-

Tabel 3. Maximum aantal Halsbandparkieten op slaappleatsen in Nederland behaald tijdens simultane tellingen, uitgesplitst per stad in 2004/05 (van Diek 2005), 2009/10 (Klaassen & Hustings 2010), 2010/11 (Klaassen 2011), 2011/12 (Klaassen & van Kleunen 2012) en 2012/13 (dit rapport). Aantallen in 2010/11 zijn gecorrigeerd op basis van nagekomen telling uit Purmerend (+45 ex.)

Seizoen	2004/05	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Telmaand	november	januari	januari	januari	december
Amsterdam	1800	3776	3486	5290	3807
Den Haag	3200	5007	3897	4535	3936
Rotterdam	282	540	1209	1050	1648
Haarlem	67	410	440	406	404
Aalsmeer	0	0	125	155	370
Maarssenbroek	0	?	?	125	0
Purmerend	0	0	45	96	132
Utrecht	0	69	215	0	310
Leiderdorp	60	0	0	0	63
Totaal	5409	9802	9417	11657	10670

lingen werden hier flinke groepen overnachtende vogels vastgesteld, met toenemende aantallen vanaf begin maart (b.v. 350 ex op 8 maart en 480 ex. op 12 april, B. Regensburg, R. Jonker). Hiermee lijkt fraai te worden bevestigd dat hartje winter de aantrekkingskracht van de grote traditionele slaapplaatsen het grootst is.

Opmerkelijk in 2012/13 was dat de Halsbandparkieten minder honkvast waren dan in eerdere jaren. Dit speelde eigenlijk in alle steden en komt ook tot uitdrukking in het grote aantal slaapplaatsen dat in 2012/13 in gebruik was: 21 verschillende locaties (tegen 12 locaties in 2011/12). Vooral in Amsterdam is het contrast groot: in 2011/12 sliepen veel vogels verspreid over weinig slaapplaatsen (5290 Halsbandparkieten over slechts 4 slaapplaatsen), in 2012/13 leek het omgekeerd en sliepen weinig vogels verspreid over veel slaapplaatsen (3807 Halsbandparkieten over 7 slaapplaatsen). Het is voorlopig speculeren over de oorzaak. Mogelijk heeft dit het telresultaat beïnvloed in de zin dat af en toe slaapplaatsen over het hoofd zijn gezien.

Seizoensverloop

Over het aantalsverloop van Halsbandparkieten gedurende het jaar is niet veel bekend maar de aantallen zijn het hoogst in de zomer, na het broedseizoen (o.a. Project Parakeet 2011). Dat de Nederlandse tellingen in de winter plaatsvinden, heeft vooral een praktische oorzaak. Het ontbreken van bladeren maakt het tellen immers gemakkelijker. In 2011 waren er aanwijzingen dat het ontsteken van vuurwerk rond de jaarwisseling dusdanig verstorend werkte dat de vogels van slaapplaats wisselden of nieuwe locaties zochten. Mede om deze reden wordt vanaf seizoen 2011/12 een extra telling in december

toegevoegd om dit probleem te ondervangen. Tevens kan hiermee worden vastgesteld wat de omvang is van een eventuele verschuiving tussen slaapplaatsen onderling.

De decembertelling in 2011/12 leverde aanzienlijk minder vogels op dan een maand later (Klaassen & van Kleunen 2012). In 2012/13 was het precies andersom: de decembertelling leek tegen te vallen, maar de januaritelling viel nog veel lager uit. Om die reden is tijdens dit laatste seizoen zelfs nog een derde telling uitgevoerd begin februari. Uiteindelijk bleken in vrijwel alle steden de aantallen bij elke telling alleen maar af te nemen gedurende de winter (zie hoofdstuk 5). Het is speculeren wat de oorzaak is. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit verklaard kan worden door sterfte. Mogelijk spelen weersomstandigheden een rol, waarbij zowel extreem zacht als extreem koud weer drukkend werkt op de stimulans om elkaar in grote getale op te zoeken. De relatie met streng winterweer wordt ook door een van de Amsterdamse tellers geopperd (van der Woude 2013). In dit verband werd ook een opvallende waarneming gedaan in Alphen aan de Rijn waar een vermeende slaapplaats werd gezocht. De waarnemer zag op 19 & 20 januari en 2 februari twee Halsbandparkieten uit een groep van ongeveer 15 Halsbandparkieten 's avonds in een nesthol kruipen (J. van Leeuwen). De overige vogels vlogen druppelsgewijs weg met onbekende bestemming. De weersomstandigheden op deze dagen waren zeer uiteenlopend, van zeer koud (19/20 januari) tot vrij warm (5 °C op 3 februari). Alphen aan de Rijn is geen stad met gemeenschappelijke slaapplaatsen, maar als dit gedrag ook in de getelde steden optreedt kan een deel van de ontbrekende vogels verklaard worden door het overnachten in nestholten.

7. Grote Alexanderparkiet

In sommige steden maken Grote Alexanderparkieten ook gebruik van de slaappleatsen van Halsbandparkieten. Als het voldoende licht is en de aanvliegende aantallen overzichtelijk zijn, kunnen Grote Alexanderparkieten worden herkend aan het formaat en de roep. Meestal arriveert de grote Alexanderparkiet iets eerder op de slaappleats dan de Halsbandparkieten (van Groen 2012). Als dat niet het geval is, en de soort komt gelijktijdig met de massale instroom van Halsbandparkieten, dan is het aannemelijk dat het aantal Grote Alexanderparkieten wordt onderschat. Op de slaappleats zonderen de vogels zich meestal af van de Halsbandparkieten waardoor soms een herkansing in de vorm van een boomtelling mogelijk is. Idealiter wordt speciaal voor de Grote Alexanderparkieten een extra telling georganiseerd (Klaassen & van Kleunen 2012). In 2012/13 is voor het eerst zo'n telling uitgevoerd, op 27 januari 2013. Bij de overige

tellingen voor Halsbandparkieten werd overigens wel gelet op de aanwezigheid van Grote Alexanderparkieten.

Vooraf was bekend dat alleen in Amsterdam en Haarlem Grote Alexanderparkieten konden worden verwacht, al was het in 2011/12 onduidelijk of er in Haarlem nog wel exemplaren van deze soort aanwezig waren. De tellingen in 2012/13 op 23 december 2012 en 20 januari 2013 wezen uit dat er in Haarlem geen Grote Alexanderparkieten aanwezig waren zodat is afgezien van een telling op 29 januari 2013. In tegenstelling tot 2011/12 werden in 2012/13 geen Grote Alexanderparkieten meer gezien in Groningen.

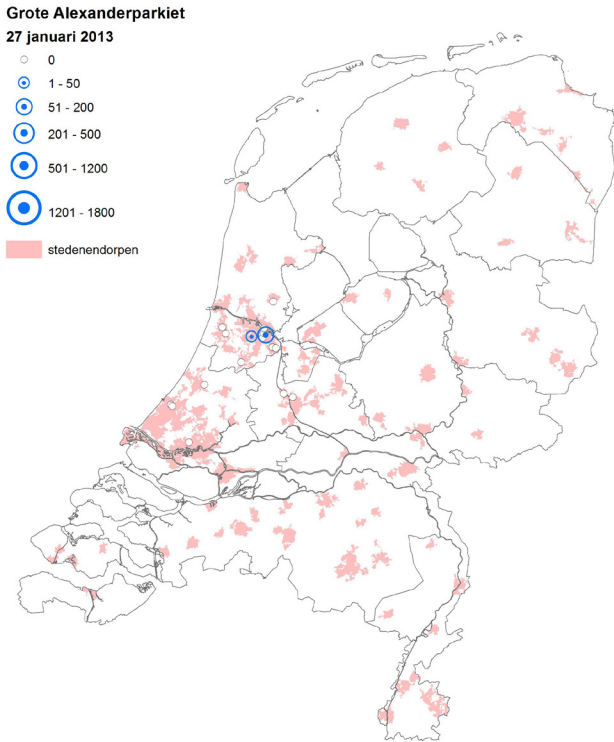
In het seizoen 2012/13 werden in Amsterdam alleen in het Oosterpark, de Plesmanlaan en aan de Buiksloterweg Grote Alexanderparkieten vastgesteld. Tijdens de speciale telling op 27 januari alleen in

Tabel 4. Aantallen Grote Alexanderparkieten per slaappleats en gesommeerd per stad vanaf seizoen 2009/10. Voor Amsterdam zijn losse seizoensmaxima toegevoegd buiten de simultane telperiodes (Vlek 2011).

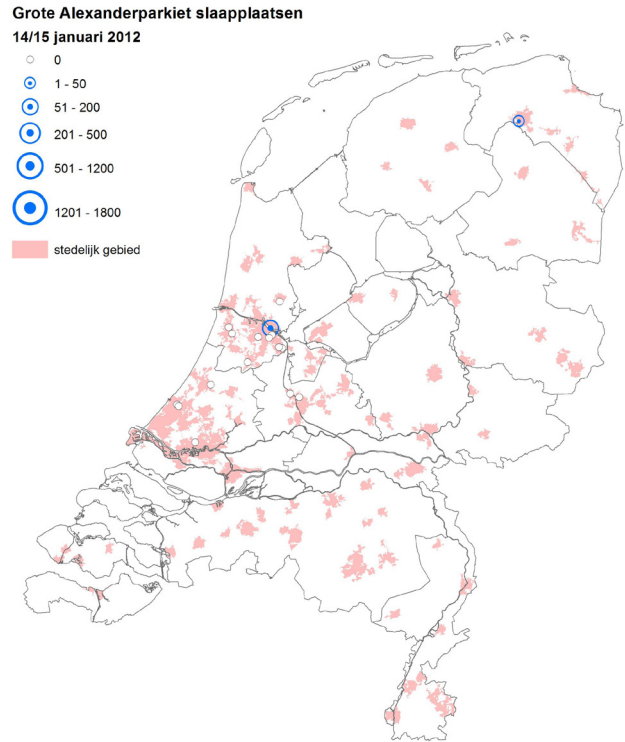
Stad	Slaappleats	2009/10		2010/11		2011/12		2012/13		
		9-jan-10	17-jan-10	12-nov-10	15-jan-11	31-mrt-11	5-sep-11	14-dec-11	14-jan-12	27-jan-13
Amsterdam	Buiksloterweg	31	50		0		?	65	0	
	Plesmanlaan	0			43		?	?	3	
	Bijlmerpark	-			-		?	?	0	
	Amstelkade e.o.	-			-		?	?	0	
	Oosterpark	0		45	8	64	55	0	0	56
	Gaasperpark	-			-		0	0	0	
	Hortusplantsoen								0	
	Frederiksplein								0	
	Weteringschans								0	
		31	50	45	51	64	55	?	65	59
Haarlem	Kennemerbrug	8			0		0	0	0	
	Boerhaavelaan	?			4		?	?	0	
overig NL		8			4		0	0	0	
	Groningen	0			0		?	3	0	
	Aalsmeer	0			0		0	0	0	
	Purmerend	0			0		0	0	0	
	Den Haag	0			0		0	0	0	
	Leiderdorp	0			0		0	0	0	
	Rotterdam	0			0		0	0	0	
	Maarssenbroek	0			0		0	0	0	
	Utrecht	0			0		0	0	0	
			0			0		0	3	0
	Totaal		39		55		?	68		59

het Oosterpark (56 ex.) en de Plesmanlaan (3 x.), zie tabel 4. De tellers van de Buiksloterweg meldden dat de hele winter hooguit 1-2 Grote Alexanderparkieten

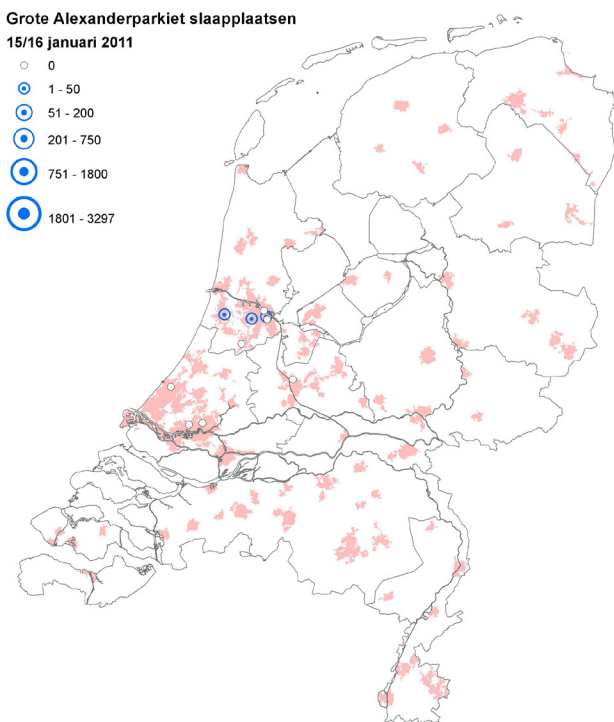
aanwezig waren. In het Oosterpark werden ze vaker opgemerkt, meestal met minimum inschattingen (min. 50 ex. op 20 juli 2012, min. 25 ex. op 3 febru-

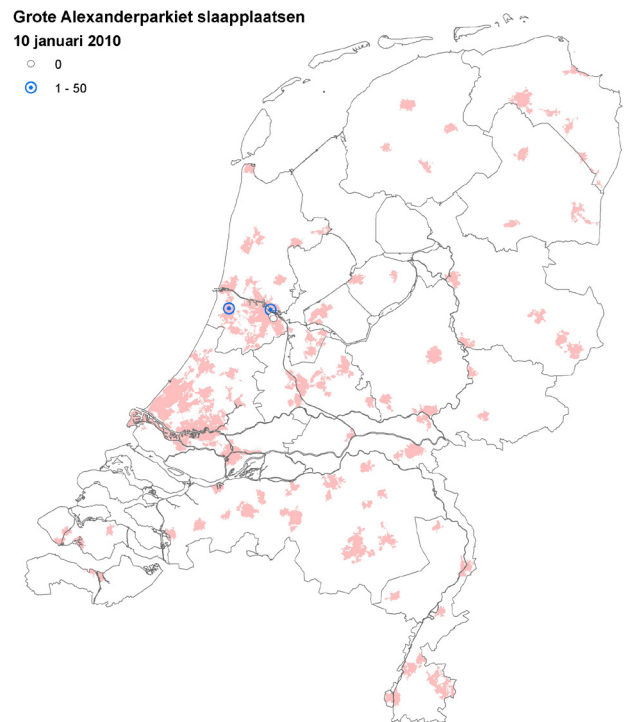
Figuur 5. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 27 januari 2013.

Figuur 6. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 14/15 januari 2012

Figuur 7. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 15/16 januari 2011

Figuur 8. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 9/10 januari 2010

ari 2013). De enige volledige extra telling was op 27 januari 2013 (55 ex.), een dag voor de speciale telling. De tellingen geven geen aanleiding te veronderstellen dat grote aantallen gemist zijn. De 59 Grote Alexanderparkieten in Amsterdam betekent een afname van 9% ten opzichte van een seizoen eerder. Opvallend is verder het nagenoeg ontbreken van waarnemingen elders in Nederland (alleen 1 ex. op Texel), in tegenstelling tot een jaar eerder (Klaassen & van Kleunen).

Gezien het beperkte aantal volledige tellingen van Grote Alexanderparkieten wordt voorgesteld om in vervolgjaren de speciale telling te handhaven en consequent losse (slaapplaats-)waarnemingen van deze soort mee te blijven nemen in de reconstructie van de aantallen.

De ruimtelijke verspreiding (waarbij de januaritelling is gebruikt) is weergegeven in figuur 5. De situatie in eerdere jaren is eveneens weergegeven (figuur 6 t/m 8).

Literatuur

DE BAERDEMAEKER A. 2011. Meer groen op straat: de halsbandparkiet in Rotterdam. *Straatgras* 23 (1): 8-10.

VAN DEN BREMER L., KLAASSEN O. & VAN ROOMEN M. 2008. Slaapplaatsen van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringonderzoek. Sovon-informatierapport 2008-05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

VAN DIEK H. 2005. Het Jaar van de Halsbandparkieten einde. *Sovon-Nieuws* 18(1): 19.

VAN DIJK A.J. & SMIT C.J. 1985. Slaapplaatstelling en hoogwatervluchtplaatstelling. Pp. 169-184 *in*: Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. (red.). *Vogelinventarisatie; Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging (Natuurbeheer in Nederland, 3)*. Pudoc/Vogelbescherming, Wageningen/Zeist.

VAN GROEN F. 2012. Halsbandparkiet boert goed in de regio Amsterdam. *De Gierzwaluw* 49 (4): 24-28.

KLAASSEN O. 2009. Voor wie van spektakel houdt: het nieuwe Meetnet Slaapplaatsen. *Sovon-Nieuws* 22(4): 9.

KLAASSEN O. 2011. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011. Sovon-informatierapport 2011/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

KLAASSEN O. & HUSTINGS F. 2010. Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010. Sovon-informatierapport 2010/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

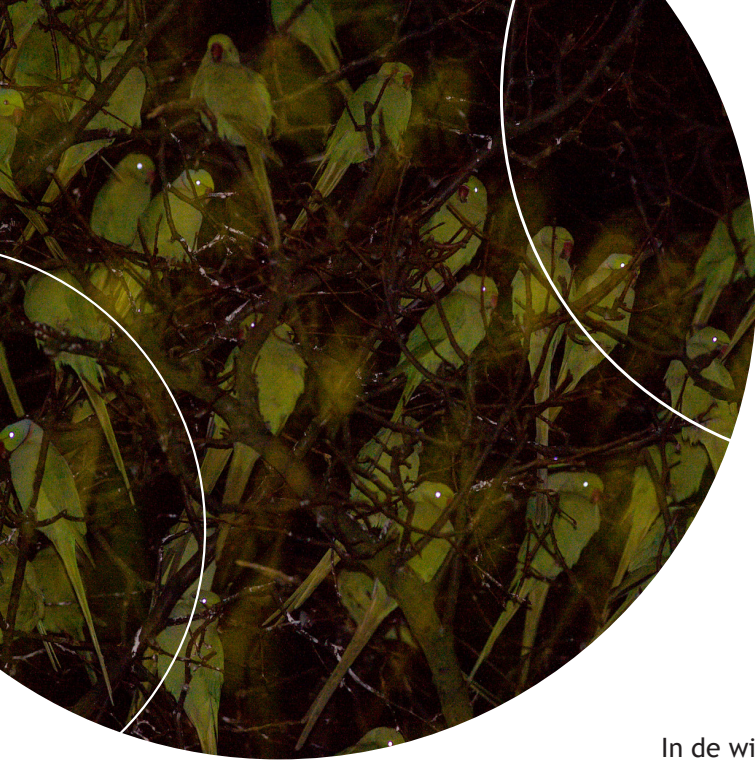
VAN KLEUNEN A., VAN DEN BREMER L., LENSINK R. & WIERSMA P. 2010. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexanderparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. Sovon-onderzoeksrapport 2010/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

PROJECT PARAKEET 2011. Newsletter Project Parakeet Issue 2 (february 2011). Silwood Park Imperial College, London.

STRUBBE D. 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. Proefschrift Universiteit Antwerpen.

VLEK R. 2011. Halsbandparkietslaapplaatsen Amsterdam.xls.

VAN DER WOUDE, J. 2013. Halsbandparkieten en strenge vorst, een hypothese. *De Gierzwaluw* jg. 50 (4).

In de winter van 2012/13 werden drie landelijke simultaantellingen van Halsbandparkieten uitgevoerd. Twee telweekenden waren vooraf vastgelegd (22/23 december 2012 en 19/20 januari 2013) en een reservedatum van 2/3 februari 2013 werd ook benut. De tellingen waren een vervolg op eerder uitgevoerde landelijke tellingen in 2004/05, 2009/10, 2010/11 en 2011/12. Alle bekende slaappleaatsen zijn gecontroleerd en geteld en in steden waar slaappleaatsen werden vermoed werd gericht gezocht naar nieuwe slaappleaatsen. Maximaal werden 10.670 exemplaren geteld. Dit seizoensmaximum betekent een afname van 8% ten opzichte van een jaar eerder. Met name in de traditionele kerngebieden (Amsterdam en Den Haag) werden minder Halsbandparkieten geteld. De afname in Den Haag wordt gecompenseerd door een toename in Rotterdam. Met deze buurstad vindt hoogstwaarschijnlijk uitwisseling plaats. In alle overige steden en dorpen namen de aantallen juist toe, alleen in Haarlem bleven ze stabiel. Het was het eerste seizoen dat Halsbandparkieten in Leiderdorp bleven overnachten. Opmerkelijke fenomeen in 2012/13 was dat de Halsbandparkieten minder honkvast waren dan in eerdere jaren en bovendien meer verspreid slapen over meer en kleinere slaappleaatsen. Grote Alexanderparkieten werden alleen in Amsterdam vastgesteld. De 59 exemplaren tijdens een speciaal aan deze soort gewijde telling op 27 januari 2013 betekende een afname van 9% ten opzichte van een jaar eerder.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

